
A digitalizáció és a terhelti jogok érvényesülése a büntetőeljáráásban

Róth Erika*

A terheltet a büntetőeljárás során megillető jogosultságokat több szerző, több aspektusból vizsgálta és ugyanez mondható el a digitalizáció büntetőeljárásra gyakorolt hatásáról is. A hazai szakirodalomban a terhelti jogok közül is különös figyelmet kapott és kap napjainkban is a védelemhez való jog, az iratok megismerésének biztosítása, a jelenlét joga, a vallomástétel megtagadásának lehetősége.

A technikai fejlődés az elmúlt néhány évtizedben kétségtelenül *kihívások* elé állította a büntető igazságszolgáltatást. Gondoljunk csak az informatikai eszközök útján rögzített adatok megismerésével, megőrzésével és felhasználásával kapcsolatos kezdeti nehézségekre, amelyekre a jogszabályi rendelkezések folyamatos változása is utalt. Ugyanez a technikai fejlődés viszont olyan *lehetőségeket* nyitott meg a hatóságok és az eljárásban résztvevő magánszemélyek közötti kommunikációban, amelyek az eljárási szereplők jogainak érvényesítését is megkönnyítették és az igazságszolgáltatás keretében a szolgáltató funkciók kialakítását, bővítését is lehetővé tették.

A digitalizáció a bírósági eljárást is számos területen érintette: így – többek között – a *telekommunikációs eszköz használatáról* ma már elmondhatjuk, hogy a napi rutin részévé vált, az *elektronikus kapcsolattartás* bevezetése is elkerülhetetlen volt, bár ennek árnyoldalait is megtapasztalták a büntetőügyekben eljáró hatóságok¹ és a *jegyzőkönyv* készítésében is jelentős változások következtek be.

A hazai szakirodalomban azonban viszonylag kevés figyelmet kapott a terhelti jogok és a digitalizáció összefüggéseinek vizsgálata. Nem vállalkozhatok arra, hogy a jelen tanulmány keretei között teljes körűen bemutassam, elemezzem ezen

---

* Egyetemi tanár, intézetigazgató, intézeti tanszékvezető, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Intézeti Tanszék. A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

¹ Lásd erről többek között SZABÓ Judit – HORNYÁK Szabolcs: Az új büntetőeljárási kódex hatása a bírósági igazgatásra. *Bírósági Szemle*, 2020/1. 3-37.

kapcsolódási pontokat, de szerény kísérletet teszek néhány, a terhelhet² megillető jogosultság vizsgálatára abból a szempontból, hogy miként befolyásolta azok gyakorlását a digitalizáció.

1. A terhelti jogok

A büntetőeljárásban a terheltet megillető jogok jelentős része levezethető a *tisztességes eljárás* (fair trial) követelményeiből. Ezeket nemzetközi dokumentumok is tartalmazzák, kötelezve az adott nemzetközi szervezet tagállamait arra, hogy hazai eljárási jogszabályaikba ezeket ültessék át és talán még nagyobb hangsúllyal várják el e jogok tényleges érvényesítésének garantálását, amelyet különböző kontrollszerveken keresztül ellenőriznek is.

Le kell ugyanakkor szögeznünk, hogy a terhelti jogok és a fair trial garanciák közé több szempontból sem tehetünk egyenlőségjelet. Egyrészt a tisztességes eljárás nem korlátozódik a büntetőeljárásra³, másrészt a fair trial körében a terhelt számára garantált jogosultságok szűkebb katalógust jelentenek, mint a nemzeti jogszabályok szerint a terhelteket megillető jogok.

A Be.-ben a terhelti jogok felsorolását a 39. § (1) bekezdésében találjuk meg, míg a fogva tartott terheltet megillető többlet jogosultságokat ugyanezen szakasz (2) bekezdése tartalmazza. Ezen terhelti jogosultságok közül természetesen nem mindegyik áll szoros vagy akár távoli összefüggésben a digitalizáció térhódításával, eredményeinek büntetőeljárásbeli felhasználásával.

A következőkben a büntetőeljárásban gyanúsított vagy vádlott személyt megillető jogosultságok közül elsősorban a tárgyaláson és más eljárási cselekményeken való jelenlét jogát, továbbá védelemhez való jogot vizsgálom, a digitalizáció nyújtotta lehetőségeket és az ezzel felmerülő problémákat állítva a középpontba.

---

² Itt kell megjegyezni, hogy 2021. január 1-i hatállyal a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) több rendelkezése módosul, amelyek közül – a jelen dolgozat témája szempontjából – a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy önálló résztvevőkénti nevesítését emelem ki. A bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsított személy kategóriája eddig is ismert volt a Be.-ben (386. § (1) bek.). Az új rendelkezések hatályba lépésével ennek a pre-gyanúsított státuszban lévő személynek a fogalmát tartalmazza a Be. 38. § (3) bekezdése, míg jogait, illetve kötelezettségeit a terhelt jogaihoz és kötelezettségeihez igazodóan határozza meg a Be. 39. § (8) bekezdése.

³ Így a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (a továbbiakban: PPJE; kihirdette az 1976. évi 8. tvr.) 14. cikkének 1. bekezdése a polgári jogvitákra is vonatkozik. Ugyanígy az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJE; az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény, amelyet nyolc kiegészítő jegyzőkönyvével együtt az 1993. évi XXXI. törvény hirdetett ki) 6. cikkének 1. bekezdése is. Az Európai Unió Alapjogi Chartája a 47 cikkben szintén nem tesz különbséget a polgári jogviták és a büntetőeljárások során biztosítandó jogok között. HL C 326., 2012.10.26., 391 – 407.

2. A védelemhez való jog

Ahogy korábban is említettem, a védelemhez való jog különböző aspektusainak vizsgálatára számos szerző vállalkozott, így a hazai szakirodalomban is fellelhetők monográfiák⁴ és számos tanulmány⁵, de találunk kifejezetten a jogalkalmazói gyakorlat elemzéséről szóló anyagokat⁶ is.

A hatályos Be. egyik novuma volt a védő kirendelésével kapcsolatos szabályozás megújítása.⁷ „A rendszer gyakorlatilag úgy működik, hogy ha az eljárásban felmerül a védő kirendelésének szükségessége, és ezt az eljáró hatóság észleli, akkor határoz a védőkirendelésről. Határozatát elküldi az ügyvédi kamarának, amely az automatikus rendszer segítségével visszaküldi a kijelölt ügyvéd nevét és elérhetőségét a hatóságnak, és tájékoztatást küld az ügyvédnek. A hatóságnak ezzel együtt törvényi kötelezettsége az ügyvéd értesítése a kirendelő határozat megküldésével, nem pedig az ügyvéd feladata az ügye felkutatása a kamarai értesítés alapján. A kirendelés akkor joghatályos, ha a védőnek kézbesítették a kirendelő határozatot.”⁸ A rendszer azonban nem működik problémamentesen, sikere jelentős mértékben függ az eljáró hatóság tagjának hozzáállásától.

A védelemhez való jog kapcsán nem csak a védő kirendeléséről szólhatunk, hanem a terhelt és a védő közötti kapcsolattartásról is.

Az Európai Parlament és a Tanács 2013/48/EU Irányelve (2013. október 22.) a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt „harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról”⁹ (23) preambulumbekkezdésében a tagállamokat hatalmazza fel arra, hogy rendelkezzenek a gyanúsított vagy vádlott védővel való kommunikációjának

⁴ KIRÁLY Tibor: *A védelem és a védő a büntető ügyekben*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1962.; FENYVESI Csaba: *A védőügyvéd: a védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*, Budapest – Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002.

⁵ A védelem jogát, a védő szerepét elemző tanulmányok száma nem teszi lehetővé azok akár csak példálózó felsorolását sem anélkül, hogy jelentős szerzők fontos írásai ki ne maradnának.

⁶ Pl. a Kúria joggyakorlat elemző csoportja is vizsgálta a védői jogok érvényesülését 2014-ben. A „Védői jogok a bírósági eljárásban. Összefoglaló vélemény” elérhető a Kúria honlapján: https://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/elfogadott_osszegzo_velemeny.pdf (2020.11.24.). A Magyar Helsinki Bizottság több alkalommal is vizsgálta a védőhöz való jog érvényesülését. Erről lásd többek között: KÁDÁR András Kristóf – NOVOSZÁDEK Nóra: *Az ügyvédhez és a költségmentességhez való jog a büntetőeljárásokban*. 2018. https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_Az_ugyvedhez_es_a_koltsegmentességhez_valo_jog_201803.pdf

(2020.11.24.); KÁDÁR András Kristóf – NOVOSZÁDEK Nóra – SELEI Adrienn: *Ki rendelt itt védőt?* Egy alternatív védőkirendelési modell tesztelésének tapasztalatai. Budapest, 2012. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_Ki_rendelt_itt_vedot_2012.pdf (2020.11.24.)

⁷ Lásd a Be. 46. - 47. §-aiban írtakat.

⁸ IVÁNY Borbála: A kirendelt védői rendszer fejlődése és hiányosságai. *Kriminológiai Közlemények* 80. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2020. 57-69. A tanulmányban a kirendeléssel és a védő értesítésével kapcsolatos problémákról hosszabban is ír a szerző. (A kirendelt védői rendszer fejlődése és hiányosságai. 63-64.)

https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/kiadvany/2020/ivany_borbala.pdf (2020.11.27.)

⁹ HL L 294., 2013.11.06., 1-12.

módjáról is, így – többek között – a kommunikáció lehetővé tétele érdekében *videokonferencia és egyéb kommunikációs technológia* használatáról is. Hasonló rendelkezés vonatkozik az európai elfogatóparancs alapján keresett személy és ügyvédje közötti kommunikációra is. [(44) preambulumbekendés] A (30) preambulumbekendés pedig a következőket tartalmazza: Amennyiben az ügyvédi segítség azonnali igénybevétele a gyanúsított vagy a vádlott földrajzi távolsága miatt nem megoldható, a tagállamoknak biztosítaniuk kell a *telefonon vagy videokonferencián* keresztül történő kommunikációt, kivéve, ha az kivitelezhetetlen.

A fogva lévő terhelt számára a védővel való kapcsolattartás kiemelt fontossággal bír, amelyet jelentősen megkönnyíthet, hogy nem csak személyesen vagy postai úton kerülhet sor az érintkezésre, hanem a Be. lehetőséget ad arra is, hogy a fogva tartott terhelt védőjével *elektronikus úton* is ellenőrzés nélkül érintkezzen.¹⁰ Ha a terhelt külföldi állampolgár, az államának konzuli képviselőjével ugyancsak tarthatja *elektronikus úton* a kapcsolatot.

3. Jelenlét a tárgyaláson

A vádlott tárgyaláson való jelenléte alapvető jogosultság, amely ugyancsak a tisztességes eljáráshoz való jogon alapul, de nem abszolút jellegű. Egyrészt a vádlott „kifejezetten vagy hallgatólagosan, ugyanakkor egyértelműen”¹¹ lemondhat erről a jogáról, másrészt lehetővé kell tenni, hogy bizonyos körülmények fennállása esetén a bűnösség kérdésében akkor is határozatot hozhasson a bíróság, ha a vádlott nincs jelen a tárgyaláson. Ennek két esete ismert. Az egyik, amikor a vádlott kellő időben megfelelő tájékoztatást kapott a tárgyalásról és a meg nem jelenés következményeiről, továbbá meghatalmazott vagy kirendelt védője részt vesz a tárgyaláson, a másik, amikor az előzőekben írt tájékoztatásra nem volt lehetőség, mert a gyanúsított vagy a vádlott a hatóságok észszerű erőfeszítése ellenére sem volt fellelhető.¹²

A hazai büntetőeljárás szabályok alapján már a 2016/343 EU Irányelv elfogadását megelőzően is sor kerülhetett a vádlott távollétében a tárgyalás megtartására mindkét fentebb vázolt esetben. Így a hatályos Be. is lehetőséget biztosít arra, hogy a vádlott kifejezetten lemondjon a tárgyaláson való jelenlét jogáról és arra is, hogy megtartható legyen a tárgyalás a távollétében, ha szabályszerű idézés ellenére – amelyben az Irányelvben írtak szerint szerepel a tájékoztatás a tárgyalás helyéről és idejéről, valamint a távolmaradás következményeiről – nem jelenik meg. Az erre vonatkozó rendelkezéseket a bírósági eljárás általános szabályai között találjuk.¹³

¹⁰ Be. 39. § (2) bek. c) pont.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/343 Irányelve a büntetőeljárás során az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről. HL L 65., 2016.03.11., 1-11. (A továbbiakban: 2016/343 EU Irányelv) (35) preambulumbekendés

¹² Lásd erről a 2016/343 EU Irányelv 8. cikk (2) és (4) bekezdésében, valamint a (36) és (39) preambulumbekendésben írtakat.

¹³ Be. 429. § (3) – (4) bek. és 430. §.

A másik, az Irányelvben is körvonalazott eset az, amikor a hatóságok megtették a szükséges erőfeszítéseket, de a vádlott nem volt fellelhető, jelenléte emiatt nem volt biztosítható. Ezt kiegészíti egy másik speciális eset, amikor ismert a terhelt tartózkodási helye, de az külföldön van és a magyar hatóságok elé állításához szükséges intézkedések nem jártak eredménnyel. Ez utóbbi lehetőségeket a külön eljárások szabályai között találjuk meg, a Be. CI. és CII. fejezetében, „Eljárás a távollévő terhelttel szemben” és „Eljárás a külföldön tartózkodó terhelt távollétében” cím alatt. A Be. 755. § (2) bekezdésében írtak szerint a külföldön tartózkodó terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy távollétében az eljárás lefolytatásának az egyéb feltételek fennállása „esetén is csak akkor van helye, ha

- a) azt a bűncselekmény tárgyi súlya vagy az ügy megítélése indokolja, és
- b) a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy részvétele az eljárásban, illetve jelenléte az eljárási cselekményen nemzetközi bűnügyi jogsegélykérelem előterjesztésével, illetve telekommunikációs eszköz alkalmazása útján nem biztosítható, vagy ezek alkalmazását a bűncselekmény tárgyi súlya vagy az ügy megítélése nem indokolja.”

Az általános eljárási szabályok szerint a vádlott részvétele a tárgyaláson *telekommunikációs eszköz útján* biztosítható, így annak ellenére, hogy személyesen nem vesz részt a tárgyaláson, a jogai elvileg mégsem csorbulnak. A Be. kodifikációja során a törvény indokolásában is megfogalmazott szándék az volt, hogy a technikai eszköz

- „az eljárás bármely szakaszában (tehát nem csupán a vádemelés után),
- a büntetőeljárásban részt vevő bármely személy vonatkozásában (nem csupán a terhelt és a tanú tekintetében), és
- bármely eljárási cselekmény egész tartamára nézve (nem csupán a kihallgatás vonatkozásában, illetve a kihallgatás tartamára) alkalmazható” legyen.

Mivel a tárgyaláson való jelenlét joga alapvetően *személyes jelenléthez* való jogot jelent, nem értelmezhető úgy, hogy az automatikusan kiváltható telekommunikációs eszköz alkalmazásával. Ezt a Be. indokolása is hangsúlyozza. „A terhelt és a védő tekintetében az intézmény alkalmazása érdemben érintheti a tisztességes eljáráshoz, illetve a védekezéshez fűződő jogokat, ennek megfelelően a törvény kétszintű garanciális intézményrendszerrel biztosítja a terhelt és védője eljárási jogait. Egyes esetekben a telekommunikációs eszköz használata a terhelt előzetes jóváhagyásához kötött.” Más esetekben előzetes jóváhagyásra nincs szükség, ugyanakkor a személyes jelenlét a terhelt indítványára vagy hivatalból biztosítható.

Így a *terhelt hozzájárulása* szükséges az eljárási cselekmény során a telekommunikációs eszköz alkalmazásához a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelése tárgyában tartott ülés és az előkészítő ülés esetében. Máskor a Be. fő szabály szerint a terhelt személyes megjelenése nélkül, telekommunikációs eszköz útján teszi lehetővé részvételét az eljárási cselekményen, ide tartozik a letartóztatás meghosszabbítása vagy fenntartása tárgyában tartott ülés.

Ugyancsak a törvény indokolásához kell folyamodnunk a vádemelést követő eljárási cselekményekre vonatkozó jogalkotói szándék megismerése érdekében. „A vádemelés után a tisztességes eljáráshoz, a bírósághoz és a személyes védekezéshez való jog érvényesülése ugyanakkor már megköveteli, hogy a vádlott személyes jelenlétével összefüggő döntése csak abban az esetben legyen korlátozható, ha e korlátozás más, a büntetőeljárás során védendő érdek okán szükséges és arányos.” Ezzel összhangban a tárgyaláson való személyes jelenlét biztosítására irányuló, a terhelt vagy a védő által előterjesztett indítvány csak akkor utasítható el, ha a vádlott személyes jelenlétének biztosítását e törvény kizárja, vagy a vádlott vagy más személy védelme csak telekommunikációs eszköz használatával biztosítható.

A személyes jelenlétén kívül a terhelt további eljárási jogainak gyakorlása nem korlátozható, így jogosult kérdéseket feltenni, észrevételeket tenni, ha az elkülönített helyszínen tartózkodik, biztosítani kell, hogy az eljárás menetét követhesse. A védelemhez való jog szempontjából kiemelt fontossággal bír, hogy amennyiben a védőjével nem azonos helyszínen tartózkodik, a közte és védője közötti tanácskozást legalább hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton lehetővé kell tenni.

Speciális helyzetet jelent, amikor a Védelmi Programban részt vevő személy jelenlétét telekommunikációs eszköz útján biztosítják az eljárási cselekményen, aki adott esetben a terhelt is lehet.¹⁴

A telekommunikációs eszköz alkalmazása a tolmács igénybevételekor is megengedett. Az Európai Parlament és a Tanács a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló 2010/64/EU irányelve (2010. október 20.)¹⁵ 2. cikk (6) bekezdése szerint: „Adott esetben kommunikációs technológia is alkalmazható, úgymint videokonferencia, telefon vagy internet, kivéve, ha szükség van a tolmács fizikai jelenlétére a tisztességes eljárás biztosításához.”

A telekommunikációs eszköz használatával kapcsolatos, gyakran hangsúlyozott előnyök elismerése mellett kérdés, hogy az jár-e valamilyen hátránnyal a terhelt szempontjából.

Azokban az országokban, ahol a magyarországinál jóval előbb vált széleskörűen alkalmazottá a videotechnika a büntetőeljárásban, már számos kutatás keretében vizsgálták, miként hat a terhelt helyzetére, hogy nem személyesen van jelen az eljárási cselekményeken, elsősorban a bírósági tárgyaláson. Bár a videokonferencia számos előnnyel jár (költségtakarékos, biztosítja a tanú védelmét stb.), azért néhány szerző fenntartásainak is hangot adott. „Francis A. Weber amerikai szerző például egyes bizonyítékokon a részletek felismerhetőségének problémáját emeli ki a videóhívások esetén, valamint azt az egyszerű tény, hogy az emberek hajlamosak másképpen viselkedni (például szembesítések alkalmával), ha az érintettek nincsenek jelen fizikailag.”¹⁶

¹⁴ Lásd erről az egyes büntetőeljárási cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI.12.) IM rendelet 45. § (5) bekezdésében írtakat.

¹⁵ HL L 280., 2010.10.26., 1 – 7.

¹⁶ Idézi Francis A. WEBER: Complying with the Confrontation Clause in the Twenty-First Century: Guidance for Courts and Legislatures Considering Videoconference-Testimony Provisions. *Temple Law Review*, 2013/1. 149–180. tanulmányát ZÖDI Zsolt: A bíróságok és a technológia. *Bírósági Szemle*, 2020/1. 8.

Érdekes, de nem meglepő, hogy egy másik kutatás során a leginkább elégedettnek a bírók bizonyultak, az ügyészek – akik még mindig lelkesek voltak – már érzékelték, hogy a kommunikáció minőségét csökkenti a videokonferencia. A védőként eljáró ügyvédek viszont már számos kritikát fogalmaztak meg, például, hogy a bírók kevésbé képesek kontrollálni az eljárást, a kommunikáció bonyolult és ez a jogi segítségnyújtás minőségét és hatékonyságát is negatívan befolyásolja. A vádlottak többsége pozitívan vélekedett a telekommunikációs eszköz használatáról, de többen jelezték, hogy az annak használatával zajló eljárási cselekmény során másként cselekedtek vagy beszéltek (a megkérdezettek 18,9%-a), míg egy részüket idegesítette a TV használata (a megkérdezettek 29,2%).¹⁷

4. Az iratokhoz való hozzáférés joga

Bár az ügy irataihoz való hozzáférés, azok tartalmának megismerése önálló, nevesített terhelti jogosultságként jelenik meg a büntetőeljárásban, jelentősége mégis más jogosultságokkal összefüggésben mutatható ki. Az iratok tanulmányozása, az eljárási cselekményeket rögzítő jegyzőkönyvek vagy a szakvélemény megismerése elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a terhelt felkészüljön a védekezésre vagy gyakorolni tudja jogorvoslati jogosultságát, indítványokat, észrevételeket tegyen.

A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárás ügyiratainak megismerését – többek között – a saját részre történő másolat vagy felvétel készítésének lehetővé tételével, valamint a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság által az ügyiratról készített kivonat vagy másolat kézbesítésével biztosítja.¹⁸ Az ügyiratok megismerése érdekében a Be. lehetőséget biztosít az ügyiratokhoz való *elektronikus* hozzáférésre¹⁹, továbbá az ügy irataiból a másolatok kiadása is lehetséges *adathordozóra való átjátszás* útján.

A Digitális Bíróság Projekt keretében az egyik legújabb eredmény a bírósági ügyiratok elektronizálása (E-akta) és az iratokba történő elektronikus betekintés biztosítása, amelyre büntetőügyekben a következő személyek jogosultak – előzetes azonosítás és az online betekintési kérelem benyújtása és elbírálása – után:

- ügyész,
- terhelt,
- védő és
- ezek törvényes vagy jogi képviselője.²⁰

Bár a betekintés engedélyezését követően a felsoroltak, így köztük a terhelt is megtekintheti az akta teljes tartalmát, a zártan kezelt adatok védelme az E-akta

¹⁷ A kutatás eredményeiről bővebben lásd: Evert-Jan van DER VLIS: Videoconferencing in criminal proceedings. In: Sabine Braun and Judith L. Taylor (Eds): Videoconference and Remote Interpreting in Criminal Proceedings. Guildford: University of Surrey. 2011. 17-18.
www.videoconference-interpreting.net/wp-content/uploads/2014/04/02_vanderVlis.pdf (2020.11.27.)

¹⁸ Be. 100. § (4) bek. c) és d) pont

¹⁹ Be. 160. §

²⁰ <https://eakta.birosag.hu> (2020.11.28.) A honlapon az azonosítással és a kérelem benyújtásával, tartalmával kapcsolatos információk is elérhetők.

rendszerben is biztosított. Ha a zárt adatok megtekintésére a kérelmező jogosult is, abba az Ügyfél Iratbetekintő Rendszeren keresztül nem tekinthet be, erre csak a bíróságon (ügyfélközpontban vagy irodában) van lehetőség, ha a folyamatban lévő bírósági ügyben ezt számára – az erre irányuló kérelmének elbírálását és a törvényben előírt titoktartási nyilatkozat megtételét követően – a bíróság engedélyezte.²¹

A honlapon elérhető alapos tájékoztatás ellenére sem biztos, hogy a terheltek többsége élvezni tudja az E-akta nyújtotta előnyöket. Ehhez a megfelelő informatikai háttér és a felhasználói szintű ismeretek valószínűleg még hosszabb ideig több terhelt esetében hiányozni fognak.

A Bírósági Elektronikus Tájékoztatási Rendszer – amelyet büntető ügyszakban a vádlott és a védő vehet igénybe – betekintésre és figyelmeztetés kérésére nyújt lehetőséget.

Az *elektronikus kapcsolattartásra* kötelezettek körébe nem tartozik bele a terhelt, számára ez a lehetőség csak választható, feltéve, hogy az elektronikus kapcsolattartáshoz való joga – például azért mert szabadságvesztés büntetését tölti – nem szünetel.²² Mivel az előzőekben jelzett számítástechnikai akadályok a terheltek jelentős részénél az elektronikus kapcsolattartás esetében is felmerülnek, így a terhelttel a büntetőeljárás során a hagyományos, papíralapú kapcsolattartás maradt és vélhetően marad még sokáig meghatározó.

5. A járványhelyzet

A koronavírus miatti tömeges megbetegedéssel előidézett járványhelyzet a büntető igazságszolgáltatásra is hatással volt. A terheltek közül elsősorban a fogvatartott gyanúsítottak, vádlottak helyzete vált nehezebbé, a járványügyi intézkedések befolyásolták a kapcsolattartást, a közvetlen kommunikáció akár a védőikkel is.

Így különösen fontos felhívni az államok figyelmét arra, hogy „A tisztességes eljárás biztosítása érdekében a Covid19 idején is tiszteletben kell tartani a gyanúsítottak és vádlottak eljárási jogait. Az irányelvekben előírt korlátozott eltérési lehetőségeket közérdeken alapuló kényszerítő indok esetén az illetékes hatóságoknak megszorítóan kell értelmezniük, és azokat nem szabad széles körben alkalmazni.”²³

A járványhelyzetre a hazai jogalkotás is reagált, a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) több helyen módosította a Be. rendelkezéseit is, amelyek közül csak néhány, elsősorban a terhelt jelenléti jogát érintő rendelkezést emelek ki.

²¹ <https://eakta.birosag.hu> (2020.11.28.)

²² Lásd erről: GARZULY Éva: A koronavírus hatása az elektronikus kapcsolattartásra. *Ügyészek Lapja*, 2020/2-3. 71.

²³ https://e-justice.europa.eu/content_impact_of_covid19_on_the_justice_field-37147-hu.do (2020.08.05.)

A személyes megjelenés elkerülése érdekében bővült a telekommunikációs eszköz használatával elvégezhető eljárási cselekmények köre, ez a normál körülmények között inkább kivételesnek számító megoldás a részvétel biztosításának elsődleges eszközévé vált.²⁴ További könnyítést jelentett, hogy a telekommunikációs eszköz használata esetén a nyomozás során az eljárási cselekmény helyszíne és a jelenléttel érintett személy közötti kapcsolatot folyamatos hangfelvétel továbbítása is biztosíthatta és nem volt szükséges az sem, hogy az elkülönített helyszínen a Be. 123. § (1) és (2) bekezdésében meghatározott személyek jelen legyenek. A terhelt jogait érintette, hogy hozzájárulása nélkül is elrendelhetővé vált a telekommunikációs eszköz használata (azokban az esetekben, amikor ezt a hozzájárulást a Be. egyáltalán megkövetelte), míg a vádlottnak a tárgyaláson való személyes jelenlét biztosítására irányuló indítványa elutasításának esetei további, járványügyi okokkal bővültek.

Érintették a veszélyhelyzet idején hatályos rendelkezések a vádlott más, a jelen tanulmányban nem tárgyalt jogainak érvényesítését is, így például az eljárás elhúzódása miatt – többek között – ő sem terjeszthetett elő kifogást.

A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről szóló 2020. évi LVIII. törvény ezeket a rendelkezéseket fenntartotta, sőt tovább bővítette a személyes jelenlét mellőzését lehetővé tevő telekommunikációs eszköz alkalmazásának lehetőségét, például azzal, hogy az ügyész jelenlétét is elsősorban ilyen módon kell biztosítani. Így a telekommunikációs eszköz használatának kiterjesztésével a Korm. rendelet és a 2020. évi LVIII. törvény közös célja az eljárási cselekményeken a jelenlét személyes megjelenés nélküli biztosítása volt a lehető legtöbb esetben. Amikor a személyes kontaktussal járó eljárási cselekmények nem halaszthatók el, az új rendelkezések alapján jelentős könnyítést tesznek lehetővé a telekommunikációs eszköz használatára, valamint az eljárási cselekményről készített felvétel rögzítésére vonatkozó szabályok.²⁵ Ugyanakkor az érintett személy személyazonosságát, valamint az eljárási cselekményen való részvétele önkéntességét, vallomása vagy nyilatkozata befolyásmentességét ellenőrizni kell, és ha ezekkel kapcsolatban észszerű kétely merül fel, az eljárási cselekményt meg kell szakítani.²⁶

A koronavírus miatti speciális szabályok bevezetése természetesen nem hazai sajátosság, Európa legtöbb országában az írásbeliség vagy éppen a tárgyalt telekommunikációs eszközök kiterjedtebb alkalmazásának szorgalmazásával reagált a jogalkotó. Erről az Európa Tanács által létrehozott, a tagállamokban megtett, (nem

---

²⁴ Ez összhangban áll az európai igazságügyi portálon olvasható ajánlással, amely szerint „Ösztönözni kell a hang- és videokonferencia, illetve más telekommunikációs eszközök használatát.” https://e-justice.europa.eu/content_impact_of_covid19_on_the_justice_field-37147-hu.do (2020.11.27.)

²⁵ A 2020. évi LVIII. törvény 188-219. §-aihoz fűzött indokolás. Ennek megfelelően a nyomozás során „elegendő kizárólag hangkapcsolatot biztosítani az eljárási cselekmény helyszíne és az elkülönített helyszínen jelen lévő személy között, illetve általános könnyítés, hogy az elkülönített helyszínen nem szükséges jelen lennie az eljárási cselekménnyel nem érintett harmadik (hivatalos) személynek, valamint a telekommunikációs eszköz használata esetén a felvétel bármely elektronikus formában rögzíthető.”

²⁶ A 2020. évi LVIII. törvény 188-219. §-aihoz fűzött indokolás.

csak büntető) igazságszolgáltatást érintő intézkedéseket összefoglaló honlap²⁷ tartalmát tanulmányozva is meggyőződhetünk.

Az Egyesült Királyságban 2020. március 25-én hatályba lépett Koronavírus törvény²⁸, amelynek az Emberi Jogok Európai Egyezményének a tisztességes eljárást érintő következményei is voltak. Úgy tűnik, elsősorban a videokapcsolat útján lebonyolított meghallgatások vetettek fel aggályokat.²⁹ Az Egyesült Királyságban már korábban, a járványhelyzet előtt is sok kritika érte a telekommunikációs eszköz használatát. A The Guardian bő három évvel ezelőtti cikkének felvezető mondata akár a jelen tanulmány mottója is lehetne: A virtuális tárgyalóterem lehet olcsóbb, de veszélyeztetheti a terhelt tisztességes eljáráshoz való jogát.³⁰ A cikk alapjául egy, a Transform Justice által folytatott kutatásról készült jelentés szolgált.³¹ Eszerint az egyik probléma az volt, hogy a virtuális bírósági meghallgatáson részt vett terhelték úgy vélték, nehéz bizalmas beszélgetést folytatni a védőjükkel és még a büntetés kiszabása során is hátrányosnak ítélték a helyzetüket.

6. Konklúziók

A technikai fejlődés megállíthatatlan és abban is biztosak lehetünk, hogy az új eredmények egy része az igazságszolgáltatást is érinteni fogja a jövőben is. A jogalkotó feladata, hogy minden esetben tartsa szem előtt a terheltet és az eljárás más szereplőit megillető jogokat, biztosítsa azok érvényesülését, érvényesítésének lehetőségét. A járványhelyzet rámutatott arra, hogy a jelen körülmények között milyen nagy segítséget jelent a technikai újítások alkalmazása. A telekommunikációs eszköz használatának korábbi lehetőségeit ismerve talán nem túlzás azt mondani, hogy egy hasonló váratlan helyzetben néhány évvel ezelőtt az igazságszolgáltatás jóval komolyabb nehézségekkel nézett volna szembe. Ugyanakkor a közeljövőben célszerű lenne megvizsgálni, hogy miként vélekednek az eljárás szereplői egyes technikai újítások alkalmazásáról, akár az elektronikus kapcsolattartásról, akár a telekommunikációs eszköz használatáról.

---

²⁷ Management of the judiciary - compilation of comments and comments by country <https://www.coe.int/en/web/cepej/compilation-comments> (2020.11.27.)

²⁸ Coronavirus Act 2020. Ennek a rendőrségi hatáskört kiterjesztő, új bűncselekményeket és új bírósági eljárási szabályokat is tartalmazó törvénynek a bemutatásáról és kritikájáról lásd David ORMEROD: Coronavirus and Emergency Powers. *Criminal Law Review* 2020/6. 473-477.

²⁹ Inclusive justice: a system designed for all. Video hearings and their impact on effective participation. https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/inclusive_justice_a_system_designed_for_all_interim_report_0.pdf (2020.11.28.)

³⁰ The Guardian, 2017. október 23. <https://www.theguardian.com/law/2017/oct/23/videolinks-in-court-trials-undermine-justice-system-says-report> (2020.11.28.)

³¹ Penelope GIBBS: Defendants on video – conveyer belt justice or a revolution in access? October 2017. <https://www.transformjustice.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/Disconnected-Thumbnail-2.pdf> (2020.11.28.) Példaként említhető, hogy a személyes jelenléttel folyó eljárásban elítéltek jelentős része sem érti a meghozott ítéletet vagy vitatja annak tisztességes, korrekt voltát (fairness). A jelentés szerint ez a probléma jóval gyakrabban merül fel akkor, ha videolinken keresztül kerül sor az ítélethozatalra. Defendants on video – conveyer belt justice or a revolution in access? 28.